

ODIHR.GAL/76/05

3 ноември 2005 г.

Само на АНГЛИЙСКИ

ОССЕ

Служба за демократични институции и човешки права

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

ИЗБОРИ ЗА НАРОДНО СЪБРАНИЕ

25 ЮНИ 2005 г.

ДОКЛАД от МИСИЯТА на ОССЕ/СДИЧП
ЗА ОЦЕНКА НА ИЗБОРИТЕ

Варшава
2 ноември 2005 г.

СЪДЪРЖАНИЕ

I.	РЕЗЮМЕ ЗА РЪКОВОДСТВОТО	3
II.	ВЪВЕДЕНИЕ	4
III.	ПРЕДИСТОРИЯ	5
IV.	ПРАВНАТА РАМКА	5
V.	ИЗБОРНАТА АДМИНИСТРАЦИЯ	8
VI.	ПРЕДИЗБОРНАТА КАМПАНИЯ	10
VII.	ОПЛАКВАНИЯ И ЖАЛБИ	10
VIII.	МЕДИЙНАТА СРЕДА	11
IX.	УЧАСТИЕ НА ЖЕНИТЕ	13
X.	ВЪПРОСИ, СВЪРЗАНИ С МАЛЦИНСТВОТА В ИЗБОРНИЯ ПРОЦЕС	13
XI.	МЕСТНИТЕ НАБЛЮДАТЕЛИ	14
XII.	ИЗБОРНИЯТ ДЕН	15
XIII.	ЗАКЛЮЧЕНИЕ	16
	АНЕКС: РЕЗУЛТАТИ	17
	ЗА ОССЕ/СДИЧП	18

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
ИЗБОРИ ЗА НАРОДНО СЪБРАНИЕ
25 ЮНИ 2005 г.

Окончателен доклад на мисията на ОССЕ/СДИПЧ
за оценка на изборите¹

I. РЕЗЮМЕ ЗА РЪКОВОДСТВОТО

В отговор на покана от министъра на външните работи на България, ОССЕ/СДИПЧ изпрати Мисия за оценка на изборите (МОИ) за парламентарните избори в България на 25 юни. ОССЕ/СДИПЧ направи оценка на цялостния изборен процес от гледна точка на съответствието му с Копенхагенския документ от 1990 г. и други ангажменти, свързани с провеждане на избори, макар МОИ на ОССЕ/СДИПЧ да не предприе систематично наблюдение на процедурите от изборния ден.

Парламентарните избори на 25 юни демонстрираха, че на изборния процес в България може да се има доверие, но някои въпроси от административно и политическо естество привнесоха известна доза несигурност и отслабиха доверието в процеса, а в някои случаи представляваха отклонение от най-добрата изборна практика. Бяха въведени някои уникални и едностранни похвати, водени от правителството за увеличаване броя на гласоподавателите, по един не напълно прозрачен начин.

По принцип, смесеното партийно администриране на изборите позволява цялостна прозрачност и отчетност на всички нива от изборната администрация, и поражда обществено доверие в провеждането на избори. По време на изборния процес обаче, неопределеността между ролята и отговорността на изборните власти, във връзка с изпълнителните органи, доведе до известно разногласие и объркване относно организационните аспекти на изборите.

Късното представяне на бюджета за изборите от Министерския съвет пред Централната изборна комисия (ЦИК) не даде възможност за достатъчен принос и консултации с длъжностните лица по изборите. Разногласията по аспекти на бюджета, включително съществените увеличения за инициативи за повишаване изборната активност и гласуването в чужбина, накрая бяха разрешени от Върховния административен съд, който подкрепи правителственото виждане и отхвърли апелативната жалба, заведена от няколко партии.

Правната рамка най-общо осигурява една ясна основа за провеждането на демократични избори. Обаче, както се доказва по време на изборния процес, отговорностите между изпълнителните органи и изборната администрация не са достатъчно добре детайлизирани в законодателството.

Един елемент от кампанията за повишаване изборната активност бе решение на Министерския съвет да вложи обществени средства в организирането на предизборна и следизборна лотария, с участие на втория контингент под условие за гласуване. Докато повишаването на изборната активност е цел, която си заслужава, пряката роля на правителството във финансирането и организирането на лотария против мнението на повечето политически партии и болшинството членове на ЦИК, доведе до усещането сред

¹ Този доклад е на разположение и на български език, но английският вариант остава единственият официален документ.

мнозина кандидати в изборите, че тази дейност може да е насочена към повлияване избора на гласоподавателя.

Предизборната кампания бе проведена по принцип в спокойна обстановка, макар че въвеждането от една партия на езика на омразата в политическия диалог на България не е желателно събитие. Въпреки новото законодателство за финансиране на кампаниите, изборните кандидати отбелязаха нарасналите разходи по кампанията и се появиха съобщения за злоупотреба с административни средства в изгода на управляващите партии.

Медийното отразяване на кампания предостави на гласоподавателите широк кръг от информация, особено за главните политически партии. Платената изборна агитация доминираше както частната, така и държавната медия. Според закона обаче, за държавната медия се предвиждат само специални предавания, свързани с кампанията, и участието в такива програми трябва да се заплаща от участниците в изборната надпревара. В края на краищата това може да постави в неизгодно положение партиите с ограничени финансови ресурси.

Макар че Мисията за оценка не предприе систематично наблюдение на процедурите в изборните бюра, провеждането на изборния ден като цяло изглеждаше професионално и ефективно организирано. Нарасналото използване обаче на удостоверения, даващи възможност за неприсъствено гласуване, съставляваше основата на многобройни оплаквания до ЦИК. Липсата на подходящи предпазни мерки за предотвратяване неправомерното дублиране на такива удостоверения, заедно с оплакванията до ЦИК за организиран автобусен превоз на гласоподаватели в някои части на страната, предизвикаха опасения от многократно гласуване и купуване на гласове. Степента на тази загриженост би трябвало да се изясни по време на националната проверка на списъците с гласоподаватели, предприета от органите по гражданска регистрация.

Наблюдателите на ОССЕ/СДИПЧ пряко потвърдиха ширещите се опасения, свързани с организираните опити за оказване на влияние върху гласуването в ромските общности на България, включително купуването на гласове.

ОССЕ/СДИПЧ изразява своята благодарност на Министерство на външните работи, на Централната изборителна комисия и на всички власти, граждански обществени организации и отделни лица, за тяхното съдействие и сътрудничество по време на МОИ.

II. ВЪВЕДЕНИЕ

Мисията на ОССЕ/СДИПЧ за оценка на изборите (МОИ), оглавявана от Ръководителя на Отдела по изборите на ОССЕ/СДИПЧ – г-н Джералд Мичъл (ОК/САЩ), бе командирована от 16 до 28 юни 2005 г. и се състоеше от 12 специалисти по провеждане на избори, от 11 страни-участнички в ОССЕ. Базирана в София, МОИ изпрати екипи в Благоевград, Бургас, Кърджали, Плевен, Пловдив, Разград, Шумен, Сливен, Стара Загора, Варна и Видин. МОИ се срещна с кандидати и представители на политически партии, държавни служители, изборни органи, медията и гражданското общество, както на национално, така и на регионално ниво.

В съгласие със стандартната политика на ОССЕ/СДИПЧ, разполагането на МОИ не предвижда никакво систематично наблюдение на процедурите в изборния ден. Макар че членове на МОИ посетиха изборни бюра в деня на изборите, това бе ограничена практика, и следователно недостатъчна за правене на изводи за цялостния процес на гласуване навсякъде в България. Също така, поради ограничения срок на престоя си в България, МОИ не предприе систематично наблюдение на медията.

На 26 юни в София МОИ даде изявление за пресата относно изборния процес.

ОССЕ/СДИПЧ изразява своята благодарност на Министерство на външните работи за предоставената помощ на мисията за целия неин престой, както и на Централната

избирателна комисия и на всички органи, политически партии, граждански обществени организации и отделни лица, за тяхното съдействие и сътрудничество оказани на МОИ.

III. ПРЕДИСТОРИЯ

Парламентарните избори от 25 юни бяха шести поред от установяването на многопартийна система в България. Предишни парламентарни избори бяха провеждани през 1990 г. (Велико народно събрание за приемане на конституция), през 1991 г., 1994 г., 1997 г. и 2001 г. По-специално, парламентарните избори през 2001 г. доведоха на власт една нова политическа сила, Национално движение “Симеон II” (НДС), организирано около личността на Симеон Сакс-Кобурготски², който стана министър председател след изборите. На изборите през 2001 г. НДС събра 43 процента от гласовете, което му даде 120 мандата, половината от парламентарните места. НДС сформира коалиционно правителство с Движението за права и свободи (ДПС), което управлява в продължение на четири години.

ОССЕ/СДИПЧ изпрати мисии за наблюдение на изборите (МНИ) по време на президентските избори в 1996 г., и парламентарните избори през 1997 г. и 2001 г. в България. МНИ за парламентарните избори през 2001 г. заключи: “въпреки че изборите отговаряха на ангажиментите на ОССЕ за демократични избори, има място за още подобрения в изборния процес.” Процесите на гласоподаване и броене бяха оценени положително от наблюдателите. През 2001 г. България проведе и президентски избори, както и общински избори през 2003 г., но на те не бяха наблюдавани от ОССЕ/СДИПЧ.

IV. ПРАВНАТА РАМКА

Конституцията от 1991 г., променена на 26 септември 2003 г., установява еднокамерен парламент – Народно събрание, чийто 240 членове се избират с тайно гласуване за срок от четири години.

Основното законодателство, уреждащо парламентарните избори, включва Закона за избор на народни представители (оттук нататък “Закон за изборите”); обнародван на 12.04.2001, изменен на 12.04.2005 г.), Закона за политическите партии (последна поправка от 01.04.2005 г.), Закона за върховния административен съд (обнародван през 1997 г., Закона за достъп до документите на бившата държавна сигурност (обнародван през 1997 г.) и Закона за регистрация на цивилното население (изменен през 2003 г.). Някои технически аспекти на изборите се регулират и от многобройните инструкции и други решения на Централната изборна комисия (ЦИК).

Българските граждани на 18 и повече години имат право да гласуват, при условие че са дееспособни и не излежават присъда с лишаване от свобода. Обаче, българските граждани на 21 и повече години, които нямат друго гражданство, имат право да бъдат избирани в Народното събрание.

Парламентарните избори се провеждат на база системата на пропорционално представителство, с национален праг от четири процента за партиите и коалициите. България е разделена на 31 избирателни района, като на всеки се падат между четири и 14 места в Народното събрание в зависимост от данните за населението от последното преброяване на населението. Преди тези избори ЦИК изпълни законовото задължение да изчисли броя на мандатите за всеки избран район, въз основа данните от преброяването през 2001 г. Партиите регистрират листи на кандидатите по избирателни райони. Местата се разпределят съгласно формулата д’Онт, прилагана на национално ниво, за да се

² Симеон Сакс-Кобурготски е роден като Престолонаследник и става цар на България през 1943 г. След конституционен референдум през 1946 г. монархията е забранена.

определи кои партии имат право на участие в разпределението на местата и по колко места се падат на всяка такава партия. Освен това, за всяка отговаряща на условията партия местата се разпределят отново съгласно формулата д'Онт, на основание броя на гласовете, които дадена партия, отговаряща на условията, е получила във всеки изборителен район. Независимите кандидати се избират пряко в техния изборителен район, ако преминат квотата за района, която представлява броя гласове, необходим за избиране на едно място в многомандатен изборителен район. Нито един независим кандидат обаче, не е избран досега по тази система.

Кандидатските листи на партии или коалиции са съставяни поотделно за всеки изборителен район и във всеки район имаше само по няколко независими кандидати. Кандидатите от партийните листи имаха право да се състезават в най-много два изборителни района, за същата партия или коалиция. Спечелилите мандат и в двата района (26 кандидати) бяха задължени да решат кой да задържат, и трябваше да бъдат заменени със следващото лице от списъка в другия изборителен район. Независимите кандидати, номинирани от инициативни комитети, можеха да се състезават само в един изборителен район.

Наскоро поправеният Изборителен закон предвижда всеобща отговаряща на изискванията законова рамка за демократични избори. Наскоро направените поправки в закона за парламентарните избори включват:

- Въвеждане на интегрална бюлетина за изборите за народно събрание;
- Финансови депозити за изборните кандидати, вариращи от 5,000 лева за инициативни комитети на независими кандидати, до 40,000 лева за коалиции;
- Нови разпоредби за улесняване гласуването на лица с недъзи;
- Разпоредби, позволяващи на учащи се далеч от постоянния си адрес, да гласуват в общината където учат, като използват личните си карти на учащи;
- Различен начин на разпределяне на гласовете в чужбина (на национално ниво, а не за даден изборителен район); и
- Завишени изисквания за подписите за партии и коалиции, приближавайки ги изискванията за тях към изискванията за независимите кандидати.

Същевременно, новият Закон за политическите партии увеличава броя на членовете необходими за регистриране на партия, от 500 на 5,000, доразвива процедурата по основаване на партия и очертава санкциите за всякакви нарушения на закона, включително разпоредбите за партийно финансиране.

Няколко от тези промени отговарят на препоръките направени в Окончателния доклад на ОССЕ/СДИПЧ за Парламентарните избори през 2001 г. и изглежда укрепват законовата рамка за провеждане на избори. Късното приемане обаче, на тези поправки – едва 10 седмици преди изборния ден, можеха да предизвикат объркване сред изборните кандидати. По принцип, поправки по изборно законодателство в периода непосредствено предшестваш изборите, трябва да се избягват.

Късното изясняване на някои основни въпроси чрез инструкции от ЦИК можеше да предизвика объркване сред Секционните изборителни комисии (СИК), особено защото те дойдоха след провеждането на обучение за изборните длъжностни лица. По-специално, решение 296 на ЦИК, уреждащо валидността на изборителните бюлетини, бе издадено само три дни преди деня на изборите, а решение 311, изискващо СИК да направят печатите “уникални”, бе издадено два дни преди изборната дата. Късният характер на решение 311 означаваше, че то трябва допълнително да се пояснява с решение 322, получено в деня на избора.

Закъснелите инструкции трябва да се избягват, като съществените въпроси, свързани със сигурността и законността на процеса трябва да се уреждат по Изборния

закон, а не с инструкции на един административен орган, създаден само за тази цел. Разпоредбите трябва ясно да указват кое представлява валидна изборна бюлетина, а всяко поставяне на знаци от гласоподавател на бюлетината трябва да бъде забранено.

Освен това, решение 251 на ЦИК, съдържащо разпореждания както по същество, така и от технически характер във връзка с изборния процес, бе прието само 15 дни преди изборния ден. Гласуването на учащи в чужбина е обяснено в подробност единствено в това решение, докато някои организационни разпоредби се повтарят от Закона за изборите. *Такива съществени въпроси, като гласуването в чужбина и гласуването на учащи, трябва да се урежда в Закона за изборите, достатъчно навреме, за да се гарантира, че всички кандидати и гласоподаватели разбират напълно своите права и отговорности.*

Някои аспекти на сегашната законова рамка могат да бъдат подобрени допълнително:

1. Член 7.1 от Закона за изборите възлага отговорността по провеждане на организационната и техническа подготовка на изборите на Министерския съвет и регионалните и общински администрации “в сътрудничество с изборните комисии”. Този член не уточнява кои задачи трябва да се изпълнят от изпълнителната власт, следователно се оставя място за объркване на ролите. По подобен начин Член 7.2 указва само че държавният бюджет за изборите трябва да бъде изготвен “в консултации със ЦИК”, пропускайки да се изиска одобрение от ЦИК. *И двата горни членове трябва да бъдат направени по-ясни, или в допълнителни разпоредби да се уточнява разделението на отговорностите между административните власти и изборната администрация. Представянето на бюджета пред ЦИК за одобрение трябва да се указва по закон.*
2. Съгласно Членове 36.1 и 36.2, гласоподаватели възнамеряващи да бъдат далеч от постоянния си адрес в деня на изборите, могат да поискат удостоверение до 10 дни преди изборния ден, за да гласуват в някоя друга изборна секция. При отсъствието на допълнителни подробни предпазни мерки, този механизъм може да открие пътя за измами или да подкопае общественото доверие. *В правната рамка трябва да залегнат подобрения с цел свеждане до минимум възможностите за злоупотреба с удостоверения за гласуване на друго място, включително по-строги изисквания, при които гласоподавателят трябва да предостави повече информация и, ако е необходимо, да обясни гласуването си на друго място. Трябва да се обсъдят и допълнителни предпазни мерки за предотвратяване дублирането на удостоверения.*
3. Член 18 предлага парламентарните партии да имат право на представителство във всяка СИК, но в някои случаи бе неясно дали тази разпоредба гарантира представителството. Особено видно бе това във връзка с формирането на СИК извън страната, което не е уредено ясно в закона. *Съответните разпоредби трябва да бъдат изяснени, за да се покаже дали на парламентарните партии се гарантира място в СИК, по-специално в СИК извън страната.*
4. Новоприетият Член 78а, относно достъпа на избиратели с инвалидност до секциите за гласуване, е добре дошла промяна, която може да улесни участието на такива гласоподаватели. Изискването обаче, да има на разположение изборна секция “на партера”, не осигурява пълен достъп, тъй като много от тях са в сгради със стълби водещи до партерния етаж. *Законовите разпоредби трябва да предвидят подходящи входове за достъп улесняващ гласуването на лица-инвалиди. Също така*

могат да се разгледат допълнителни механизми за разширяване участието на избиратели-инвалиди.

5. Членове 71-73 поставят ограничения за даренията, общите разходи по кампанията и изискват от партиите да отчитат набраните средства и разходите по кампанията, до един месец от изборния ден. *Финансовият механизъм на кампанията трябва да бъде допълнително детайлизиран, за да се повишат прозрачността и отчетността, а също така трябва да се преразгледат санкциите за нарушаване на тези разпоредби с оглед тяхното засилване. Ограниченията за разходите по кампаниите трябва да бъдат вдигнати до по-разумни нива.*
6. Член 116 предвижда глоби за всяко нарушение на Изборния закон, но не уточнява отделните нарушения, такива като купуване на гласове и многократно гласуване. *Законът за изборите трябва да заявява ясно, че нередности като купуване на гласове и многократно гласуване са незаконни и да налага подходящи санкции за нарушение на закона.*
7. Въпреки че инструкциите на ЦИК “За правата на застъпниците и наблюдателите” описват в подробност достъпа за наблюдаване на процеса и получаване на протоколи от избирателни органи в изборния ден, в тях липсват разпоредби относно достъпа до изчисляването на изборни резултати в Районните избирателни комисии (РИК). Нещо повече, правата на застъпниците и наблюдателите не трябва да се ограничават само до процедурите в изборния ден, а трябва да включват целия изборен процес от гледна точка получаването на възможност за наблюдение на заседанията на избирателните комисии, както и получаването на достъп до всички материали, свързани с изборите. *Разпоредбата касаеща наблюдателите трябва да включва достъп до изчисляването на изборните резултати в РИК и ЦИК. Освен това, правата на застъпниците и наблюдателите не трябва да се ограничават единствено до процедурите в изборния ден, а трябва да включват целия изборен процес от гледна точка даване на възможност за наблюдение на заседанията в изборните комисии, както и получаването на достъп до всички материали, свързани с изборите.*
8. Член 3.1 от Закона за изборите забранява гласуването на осъдени затворници. Европейският съд за правата на човека намира, че абсолютната забрана за гласуване на всички затворници нарушава Европейската конвенция за защита правата на човека и основните свободи.³

V. ИЗБОРНАТА АДМИНИСТРАЦИЯ

Законът за изборите установява изборна администрация на три нива, включително Централната избирателна комисия, 31 Районни избирателни комисии и приблизително 11,500 Секционни избирателни комисии, по една за всяка избирателна секция.

Освен това, Законът за изборите постановява, че Министерският съвет и регионалните и общински администрации, в сътрудничество с изборните комисии, е длъжно да проведе организационната и техническа подготовка за изборите (Член 7).

ЦИК има максимум 25 членове, назначавани от Президента в консултации с политическите партии и коалиции. За изборите на 25 юни бяха назначени 25 членове, включително председателя г-н Димитър Костов. ЦИК администрира и контролира

³ Виж Хирст *с/у Обединеното Кралство* № 2), Приложение № 74025/01 (30 март 2004 г.)

изборния процес на национално ниво. В това си качество ЦИК дава инструкции, отнасящи се до работата на РИК и СИК, произнася се по жалби и обявява изборните резултати. Също така ЦИК регистрира партии и коалиции за участие в изборите и, ако се изисква, анулира решения на РИК относно регистрацията на кандидати.

За всички изборни комисии Законът за изборите предвижда, че никоя партия или коалиция не трябва да има мнозинство и, че председателят и секретарят трябва да бъдат от различни партии. Парламентарните партии и коалиции имат право на представителство в ЦИК, РИК и СИК, макар да остава неясно дали това право гарантира представителството. Това се отрази най-много на съставянето на СИК извън страната, което не е ясно уредено в закона (виж също така Раздел IV. “Правна рамка”). Законът постановява, че решенията в изборните комисии се взимат с мнозинство от две трети от присъстващите членове, ако е налице кворум състоящ се поне половината членове.

Четиринадесет партии и осем коалиции бяха регистрирани за участие в изборите. Съобщава се за единадесет организации отхвърлени за нередовни документи, от които седем са обжалвали пред Върховния административен съд.

Наскоро промененият Закон за изборите въведе употребата на интегрална, бяла бюлетина за парламентарните избори. Преди гласоподавателите избираха между различно оцветени партийни бюлетини, и поставяха избраната от тях бюлетина в плик. Вместо това, в новата бюлетина бяха изредени всички партии и коалиции, заедно с имената на първите трима кандидати по списък, като независимите кандидати за същия избирателен район бяха изредени отдолу в бюлетината, за гласуващите в България (избирателите в чужбина нямаха възможност да гласуват за независими кандидати). ЦИК не успя да одобри оформлението на бюлетината до първоначалния краен срок 27 май заради спор по правителственото постановление за изборния бюджет, но удължи срока и одобри формата на бюлетината един ден по-късно. Някои събеседници изразиха опасения, че късното въвеждане на новата бюлетина може да причини объркване сред избирателите.

На 20 май Министерският съвет представи бюджета за изборите, който отпусна 4 милиона лева за усилията по осигуряване дейното участие на поддръжници (GOTV) и 3 милиона лева за гласуването в чужбина, от общ бюджет възлизащ на 17 милиона лева. Това постановление предизвика загриженост сред изборните кандидати, които усетиха, че с ЦИК не са проведени подходящи консултации относно бюджета, и че големи суми от държавните средства, определени за повишаване на изборната активност и гласуването в чужбина, са заделени в изгода на управляващите. Според ЦИК, те са получили проектът за бюджет един ден преди той да бъде одобрен, а вариантът получен в комисията е бил различен от този представен накрая. Член 7.2 от Закона за изборите обаче уточнява, че държавният бюджет за избори трябва да се изработва в консултации с ЦИК, което не изисква одобрение от страна на ЦИК. По принцип три политически партии и коалиции отправиха жалби до Върховния административен съд срещу това постановление (виж Раздел VII, “Оплаквания и жалби”).

В допълнение към липсата на политически консенсус за бюджета, две правителствени инициативи скицирани в бюджета, организирането на “лотария” като част от едно по-общо усилие за осигуряване на поддръжници (GOTV) и десетократно увеличение на бюджета за гласуване в чужбина, въведоха елемент на несигурност в процеса сред изборните кандидати и широката общественост. По отношение на лотарията, малцина разбраха как ще функционира тя и по-специално, как властите биха проверили дали “печелившите” са гласували в изборите. Това породило загриженост сред изборните кандидати и за сигурността на личните данни.

Що се отнася до гласуването в чужбина, усещането у мнозина кандидати в изборите бе, че Министерство на външните работи (МВНР) е превишило мандата си решавайки едностранно да разшири броя на страните и изборните секции, където да гласуват емигрантите. Макар Министерство на външните работи да е организирано тази

операция в предишни случаи, остана усещането, че преди това е било организирано в по-тясно сътрудничество с изборните органи.

Също така някои изборните кандидати споделиха, че не са били адекватно представени в СИК в изборните секции в чужбина, като донякъде това се дължеше на късното публикуване на пълния списък на тези изборни секции. От политическите партии бе поискано да представят номинации за СИК-овете до 15 юни, докато списъкът не бе финализиран до 23 юни. Освен това, противоречивите декларации на ЦИК и МВнР за това, кой може да бъде включван в СИК и чии пътни разноски да се покриват от изборния бюджет, предизвикаха объркване. *Списъкът на изборните секции извън страната трябва да се финализира преди крайния срок за номинираните от политически партии за СИК, а разпоредбите по бюджета във връзка с този аспект на изборния процес трябва да бъдат изяснени по недвусмислен начин.*

Отделни длъжностни лица по изборите предложиха пред МОИ на ОССЕ/СДИПЧ ЦИК да се установи като постоянен професионален орган, със самостоятелен бюджет. Този орган ще бъде отговорен за осъществяване на цялата подготовка за изборите, в сътрудничество с националните, регионални и общински власти. Макар че, една такава промяна би довела до усложнения свързани с ресурсите, тя би помогнала да се изясни ролята на изборната администрация спрямо правителството и би осигурила повече време за подготвяне на всички технически и организационни подробности за изборите достатъчно навреме. *Трябва да се обсъди разширяване на самостоятелността на изборната администрация чрез създаването на отделен бюджет.*

По закон избирателните списъци се съставят от общинската администрация въз основа гражданските регистри и се подписват от съответните кметове. Те се водят технически, проверяват се за грешки и дублирания и се публикуват от отдела за гражданска регистрация и административни услуги към Министерство на регионалното развитие.

РИК-овете имат законовата задача да контролират процеса на съставяне и осъвременяване на списъците с гласоподаватели, но остава неясно дали са разполагали с време и ресурси да правят това в повечето случаи. Представителите на политическите партии обаче, и други заинтересовани лица, не изразиха никаква сериозна загриженост относно изготвянето на избирателните списъци. Въпреки това, избирателните права в малцинствените общности са повод за известна загриженост, особено сред ромите, тъй като се оказва, че някои остават изключени от гражданските регистри, както и от данните по преброяванията. Такива потенциални пропуски могат да доведат до систематично лишаване от избирателно право.

Изборният закон предвижда механизъм за допълване на списъците на гласоподавателите след тяхното публикуване, а също така и в изборния ден. Тези имена се добавят към компютърна база данни от регионалните служби за гражданска регистрация след изборния ден. Законът за изборите предвижда службите по гражданска регистрация да правят проверка за многократно гласуване след изборите, в координация със ЦИК. Длъжностните лица по гражданския регистър очакваха, че решение на ЦИК би задало техническите параметри на начина за провеждане на такава проверка. ЦИК също потвърди, че такава проверка ще се извърши, с подчертано внимание върху лицата, които са гласували извън постоянните си адреси с помощта на удостоверения.

VI. ПРЕДИЗБОРНАТА КАМПАНИЯ

Като цяло предизборната кампания бе спокойна и се водеше предимно в медията, с малко концентрирана дискусия по въпросите. Решението на правителството да организира лотария финансирана от държавата за повишаване на изборната активност доминираше политическия дебат в навечерието на изборите.

Кампанията за парламентарните избори започна на 25 май и завърши в полунощ на 23 юни. ЦИК регистрира 14 партии и осем коалиции за участие в изборите, значително по-малко в сравнение с предишните избори, в резултат на по-строгите процедури за регистрация (виж Раздел IV: “Правната рамка”).

Като цяло обстановката през кампанията бе спокойна; това бе приписано най-вече на политическите партии, които оставиха вратите открити пред несигурния политически пейзаж след изборите. За интензивната медийна кампания се твърди, че е била по-професионална от миналите избори, но затова и по-скъпа. Като цяло финансовите средства бяха единствената пречка за по-разгорещена кампания от страна на някои изборни кандидати.

Преди изборите управляващото Национално движение Симеон II (НДС) обяви, че няма да сформира предизборна коалиция с други партии, а ще се яви самостоятелно. НДС, което бе заело центристка позиция по време на своето управление, се изправи срещу съперници и отляво и отдясно.

Основният противник отляво бе коалиция за България, водена от Българската социалистическа партия (БСП). БСП и Коалиция за България се очертаха като ранен водач в класацията за кампанията.

Отдясно, Съюзът на демократичните сили (СДС) се бе разпаднал след изборите от 2001 г., оставяйки след себе си Обединените демократични сили (ОДС), Демократи за силна България (ДСБ) и Български народен съюз (БНС). По-малките партньори в управляващата коалиция, Движението за права и свободи (ДПС), традиционно смятан от мнозина за партия, представляваща интересите на българското турско малцинство, и партията Ново време, се отделиха от НДС и се явиха със свои собствени листи.

Една нова политическа сила, националистическата коалиция *Атака*, сформирана едва през април, бързо набра подкрепа, предизвиквайки всеобщо опасение поради екстремистките си възгледи изразявани срещу части от българското население в своята кампания. Неговият лидер, Волен Сидеров, получи популярност като водещ на ежедневна дискусийна програма, също наречена *Атака*, излъчвана по частната телевизия Скат. Съветът за електронни медии каза на МОИ на ОССЕ/СДИПЧ, че е издал 10 предупреждения за изказвания по ТВ Скат насаждащи омраза, преди изборната кампания, но по време на кампанията не е реагирало, за да не привлече необосновано внимание към канала. Няколко други предизборни кандидати се оплакаха, че докато ТВ Скат таксува другите партии за рекламата, *Атака* има възможност да води безплатна кампания. На 22 юни ТВ Скат излъчи на живо заключителния митинг на *Атака* в Бургас, където лидерът на коалицията говори в продължение на 40 минути, включително съдържание, което би могло да се определи като слово на омразата. Същевременно от *Атака* твърдяха, че не са имали равнопоставен достъп до медията.

Лотарията бе обявена като част от постановлението за бюджета на изборите, представен от министерския съвет на 20 май, и бе включена в 4-те милиона лева за усилията по осигуряване дейното участие на поддръжници в изборите (GOTV). Мнозина събеседници заявиха, че това е неуместно използване на държавни средства и може да се възприема като организирано от управляващата партия за въздействие върху гласуването. Правителствени длъжностни лица информираха МОИ на ОССЕ/СДИПЧ, че целта на лотарията е да повиши активността на младите избиратели, което бе възприето като благодетелстващо най-вече НДС. Наградите в лотарията, които бяха закупувани на регионално ниво от управителите, включваха кола, мобилни телефони и персонални компютри.

Въпреки че изборната обстановка бе спокойна като цяло, имаше изолирани съобщения за заплахи, оказване на натиск и купуване на гласове. В Кърджали бе изгорено рекламно табло, и имаше твърдения за заплахи срещу кандидат и нейния щаб. В същата община няколко политически партии смениха своите членове на СИК заради заплахи. Във

Видин една партия прекъсна изборно мероприятие на друга партия и му попречи да се състои, като имаше и подобни съобщения за някои партии, които са били реално възпрепятствани да водят кампания сред определени общности. В някои райони, например в село Руен (Бургаско), политическите участници в надпреварата различни от лицето, фаворизирано от водачите на общността, не са имали възможност да поставят агитационни материали. Твърди се, че в Разград избирателите са били инструктирани как да гласуват и са им определяни числа, които да напишат върху бюлетината, за да може след това да бъдат проверени как са гласували. Купуването на гласове също бе правдоподобно твърдяно в множество посетени ромски общности (виж Раздел X, “Въпроси свързани с националните малцинства”).

Мисията получи някои съобщения за административни ресурси използвани за извличане на изборни ползи. Те включваха министри, използващи постове си за привличане на медийно внимание, назначаване на персонал от министерствата за тяхната кампания, използване на служебен транспорт за пътуване по кампанията и откриване на обекти от инфраструктурата с обществено финансиране, за да бъдат приписани на тяхната политическа партия или кампания.

Въпреки че Законът за изборите ограничава индивидуалните дарения за кампанията и общите разходи за агитация, повечето събеседници бяха съгласни, че фактическите разходи по кампанията на основните политически партии далеч надхвърляше установените лимити. Нови законови разпоредби изискват политическите партии, коалиции и инициативни комитети да използват специални банкови сметки по време на кампанията, и да представят отчет за набраните и похарчени средствата пред Националната сметна палата до един месец след изборния ден. Въпреки тази рамка, механизмите за налагане явно липсват и по принцип сравнително малките финансови санкции се смятат за неадекватни да предотвратят нарушенията.

VII. ОПЛАКВАНИЯ И ЖАЛБИ

След постановлението от 20 май на министерски съвет за изборния бюджет, Демократи за силна България, Коалиция за България и Обединените демократични сили подадоха оплаквания пред Върховния административен съд (ВАС), с твърдение че постановлението противоречи на Изборния закон в няколко аспекта. По-специално, в оплакванията се твърдеше, че МВнР е превишило ролята си при организиране на изборите в чужбина, че не е взето мнението на ЦИК по подходящ начин относно бюджета за изборите и следователно, че ЦИК трябва да бъде органът отговарящ за кампаниите за осведоменост на избирателя.

В Решение 5565, издадено на 15 юни, ВАС определи оплакванията срещу Министерски съвет за неоснователни. Решението на ВАС възприема формалистичен подход, като обяснява, че постановлението е било издадено в съответствие с Член 7.1 от Закона за изборите, който постановява, че организационната и техническата подготовка на изборите трябва да се осъществява от Министерски съвет и регионалните и общински администрации, в координация с комисиите по изборите. Освен това съдът твърди, че дейностите на МВнР по отношение на гласуването в чужбина не са вмешателство в отговорностите на ЦИК и, че Избирателният закон не урежда изрично и изчерпателно дейностите на министерски съвет. Същевременно отговорностите на ЦИК, като кампаниите за осведоменост на избирателя, не са определени като изключителна компетентност на ЦИК.

По отношение на бюджета за изборите, ВАС реши, че Министерският съвет е изпълнил задължението си по Член 7.2 от Избирателния закон, за изработване на бюджета “в координация със” ЦИК, тъй като “координация” не означава “съгласие”, и МС е предал

проект на постановлението на председателя на ЦИК преди приемането му. В закона не е определен краен срок за предаване на бюджета в ЦИК.

Също така Мисията за оценка бе информирана за многобройни оплаквания, свързани с кампанията, подадени от политическите партии на ниво РИК. Такива оплаквания включваха унищожаване на агитационни материали, злоупотреба с административни средства и съставянето на СИК. Няколко оплаквания бяха направени и във връзка с използването на неофициални езици в кампанията, което противоречи на Член 55.2 от Изборния закон. В Кърджали ДПС направи оплакване срещу Балканската демократична лига за разпространяване на агитационни материали на турски език с религиозният символ на един имам, а НДС също се оплака от БСП за турскоезични материали по кампанията. По същото време във Видин ДСБ направи оплакване срещу ДПС за агитационни материали на ромски език.

В деня на изборите МОИ на ОССЕ/СДИПЧ бе информирана от ЦИК за получаването на няколко оплаквания относно превоз на гласоподаватели с автобуси и многобройни оплаквания по повод гласуване с удостоверения.

VIII. МЕДИЙНАТА СРЕДА

Макар МОИ на ОССЕ/СДИПЧ да не предприеме систематичен мониторинг на медийното отразяване на изборите, тя проследи и направи преглед на някои общи аспекти на предизборната медийна среда.

Според Съвета за електронни медии, надзорен орган за българските електронни медии, в България са регистрирани 135 радио и 185 телевизионни програмни станции⁴. Няколко електронни медии са с национално покритие. Освен обществените Българска национална телевизия (БНТ) и Българско национално радио (БНР), най-популярните електронни медии с национално покритие са частните телевизионни канали бТВ и Нова, както и частното радио Дарик. Няколко източника на печатна медия с политическо съдържание също се предлагат на национално ниво; двата най-популярни вестника са *Труд* и *24 часа*.

Конституцията на България гарантира свободата на словото и пресата, както и правата на гражданите да търсят, разпространяват и получават информация. Цензурата е забранена. Законът за изборите предвижда правото на равнопоставен достъп за всички изборни кандидати до източниците на информация, необходими за целите на предизборната кампания.

Предизборната кампания в публичната медия, както е предвидено по Закона за изборите, се излъчваше само в три вида програми – специални предизборни хроники, агитационни клипове и предизборни дебати. Отразяване на кампанията извън гореспоменатите програми не бе разрешено, включително в редовните новини и програмите по актуални въпроси. Отразяването на дейности на длъжностни лица от правителството, които не водеха пряко кампании, бе позволено.

Изборният закон задължава изборните кандидати да плащат за всички гореспоменати агитационни програми, излъчвани от обществените радио и телевизионни станции. Изборният закон предвижда само ограничена законова рамка за отразяване на предизборна кампания в частните медии. Частните медии обаче, бяха задължени да налагат на всички кандидати еднакви цени за платената агитация.

Практиката в обществените радио и телевизионна медия да изискват от партиите и коалициите да плащат за всички предизборни изяви, трябва да бъде преразгледана. Налагането на сравнително високи такси за извяване в програмни

⁴ Източник: Доклад за страната, предназначен за ЕПРО (Европейска платформа на регулаторните органи), от май 2005 г.

кампания ограничава обществения достъп до информацията, и това е особено неприятно в случая с обществена радио или телевизионна станция, финансирана от лицензните такси на всички домакинства и със специално задължение да осигурява информация на гражданите.

Отразяването на кампанията в електронната и печатна медия осигури на избирателите широка гама от информация, а политическите партии общо взето можаха да използват медията за своите цели по кампанията. Избирателите успяха да направят информиран избор благодарение на множеството политически дебати, предлагани от електронната медия. Поради липса на свободно ефирно време в обществената медия обаче, обемът на медийно отразяване на политическите партии зависеше пряко от техните финансови възможности.

Предизборната кампания в електронната медия бе оценена от медийни събеседници като най-скъпата в историята на българските избори. Някои политически партии и коалиции явно направиха всичко да постигнат максимум възможности за поръчване на платени агитационни спотове и реклами в електронната, а също така и в печатната медия. Други изборни кандидати се оплакаха пред МОИ, че цената за провеждане на кампания в медията поставя в неизгодно положение партиите с по-ограничени средства.

Както е указано в Закона за изборите, обществените БНТ и БНР поотделно организираха по осем програми с дебати, като 50 процента от времето бе отделено на партиите представени в народното събрание, и 50 процента на извънпарламентарните партии. Организиран бяха и много дискуссионни програми в частната медия. Докато по-голямата част от отразяването на кампанията в частната медия, включително участието в дискуссионни програми, бе платено, някои частни програми – например частната телевизия БТВ, не поиска заплащане от политическите партии за участието им в дебатите. Обаче, политическите партии с най-голям шанс да бъдат избрани, получиха повече покани за участие.

В ефир бяха излъчвани образователни клипове на ЦИК за избирателите, по-специално по обществените канали. Организирана бе и широкомащабна кампания, спонсорирана от правителството, за осигуряване дейното участие на поддръжници в изборите (GOTV), целяща се най-вече към младите гласоподаватели, и която се отразяваше както от електронната, така и печатната медия. Един от спотове GOTV, очевидно изобразяващ лице от ромски произход по негативен начин, бе спрял от излъчване след оплаквания на няколко граждански обществени организации.

Както бе посочено от няколко медийни анализатори, големите парични суми, похарчени за медийна кампания биха могли да окажат отрицателно въздействие върху свободата на медията да отразява, тъй като тя може да няма голямо желание да разкрива потенциална критична информация за нейните клиенти, състезаващи се в изборите. МОИ на ОССЕ/СДИПЧ получи информация и за случаи, при които съперници в изборите са плащали на медия да не излъчва материали, които биха ги обрисували негативно. Също така, забраната за държавна медия да информира за събития от кампанията в своите новини и програми по актуални въпроси, допринася за една по-малко плуралистична медийна среда. *Трябва да се обсъди въпроса да бъде разрешено на обществена медия да отразява събития от кампанията по време на редовните новинарски програми.*

IX. УЧАСТИЕ НА ЖЕНИТЕ

По принцип жените бяха добре представени в изборната администрация. От 25 членове на ЦИК девет бяха жени. Отчита се, че представителството в РИК е било по-добре балансирано.

В изборите през 2001 г. 63 жени бяха избрани в парламента (26 процента, срещу 11 процента в предишното народно събрание). Изборните резултати показват, че са избрани 50 жени (21 процента). Въпреки че партиите имаха значителен брой жени в листите на кандидатите, те не бяха поставени така последователно на “избираеми” места. Сред основните партии НДС имаше най-много жени на избираеми места (37,4 процента на първите пет позиции), докато ОДС, ръководено от жена, имаше най-малко жени (13,5 процента на първите пет позиции).⁵

Анализатори казаха на мисията за оценка, че политическите партии по принцип не включват в платформите си въпроси с особена значимост за жените.

Х. ВЪПРОСИ, СВЪРЗАНИ С МАЛЦИНСТВОТА В ИЗБОРНИЯ ПРОЦЕС

Според преброяването на населението от 2001 г., етническите турци съставляват 9,4 процента от населението на България, а ромите са 4,7 процента.⁶ Макар Конституцията да не разрешава политически партии на етническа основа, има няколко политически партии, за които е общоприето да се възприемат като представляващи интересите на определени малцинства. На бившия по-малък партньор в управляващата коалиция – ДПС, се гледа нашироко като представител на интересите на българското турско малцинство, и той бе добре представен в правителството.

Партиите, на които се гледаше като представляващи ромските интереси, не се представиха много добре в предишните избори, тъй като ромите явно гласуваха за партии на мнозинството, вместо за тях.⁷ За тези избори преобладаващо ромската политическа партия Политическо движение Евророма се регистрира за участие със своя собствена листа, докато няколко други преобладаващо ромски партии се явиха в коалиция с основните партии.

Броят на ромите, участвали като кандидати, бе сравнително голям, като повечето от главните партии номинираха поне по един ромски кандидат в изборителните райони със значителна концентрация на ромско население. В повечето случаи обаче, мястото им в листите ги направи на практика неизбираеми за Парламента. Докато в предишното народно събрание имаше двама ромски депутати, след тези избори само един ромски кандидат успя да влезе в парламента.⁸

Всички основни политически партии изглеждаха заинтересовани да привлекат ромски гласове. Отбелязано бе, че в кампанията си някои политически партии обещават на ромските избиратели специални социални услуги, като безплатно електричество или други комунални услуги и социални придобивки. Според мнозина събеседници, в предишните избори ромите са били обект на въздействие, манипулиране и купуване на гласове. По време на мисията за оценка специалистите на ОССЕ/СДИПЧ пряко наблюдаваха оказването на влияние върху ромски гласоподаватели преди и по време на изборния ден, включително купуване на гласове, в няколко общности. За някои политически партии включването на ромски кандидат в тяхната листа изглеждаше като косвена гаранция, че ромската общност ще гласува за тяхната партия, въз основа традиционната йерархична структура на българските ромски общности.

Трябва да бъдат набелязани и изпълнени мерки за елиминиране на купуването на гласове, каквото особено се наблюдава в ромските общности, включително провеждането на целенасочени образователни кампании за избирателите. В допълнение,

⁵ Статистика предоставена от центъра за изследвания и политика на жените.

⁶ Специалистите смятат, че фактическият брой на ромите е значително по-голям.

⁷ Виж доклада на Националния демократичен институт за международни отношения, “Политическо участие на ромите в България.”

⁸ Г-н Тома Томов, листа на “Коалиция за България” за Врачански изборителен район.

*властите трябва да обсъдят как по-добре да осигурят участието на ромите в процесите на взимане на решения.*⁹

Съгласно Член 55.2 от Закона за изборите, “предизборната кампания трябва да се води на официалния език.” Както бе споменато по-горе, направени бяха няколко оплаквания срещу политически партии и коалиции, които водиха агитация на ромски или турски език (виж Раздел VII, Оплаквания и жалби”). Такова ограничение върху използването на малцинствени езици може да се разглежда като пречка за пълното политическо участие на лицата, принадлежащи към малцинствени общности.¹⁰ *Трябва да се обсъди даването на възможност за използване на малцинствени езици по време на предизборни кампании, в унисон с най-добрата международна практика.*

Някои представители на граждански общества и политически партии предупредиха, че новата интегрална бюлетина, в съчетание с Член 88, който не позволява на неграмотните да получават помощ от придружител при гласуване, би поставило ромите в неравностойно положение, при които нивото на неграмотност е 42 процента, според неофициална статистика. В същото време, други твърдят, че неграмотните хора могат да разпознават числата върху бюлетината.

При един благоприятен развой на нещата, две неправителствени организации представляващи ромите, Проект за човешки права и Нов шанс, взеха участие в изборния процес като местни наблюдатели, концентрирайки усилията си върху въпроси от особено значение за ромските общности.

В един неблагоприятен случай, мнозина събеседници изразиха загриженост пред МОИ на ОССЕ/СДИПЧ от бързото нарастване на популярността и влизането в парламента на политическа сила прегърнала радикални националистически възгледи, която до момента не е присъствала в някаква забележима степен в политическия диалог на България. Партията *Атака* основа кампанията си до голяма степен на ксенофобски възгледи, включително езика на омразата насочен към малцинствените общности.

XI. МЕСТНИТЕ НАБЛЮДАТЕЛИ

Въпреки че няколко организации бяха акредитирани официално от ЦИК като местни наблюдатели, очевидно бе, че тези усилия не изиграха забележителна роля в процеса, както при предишните избори в България. Българската Асоциация за свободни избори и човешки права (БАСИЧП), която преди представляваше мрежа покриваща цялата страна, едва показва известна активност в изборния ден на регионално ниво, например в Бургас и Плевен. Гражданска инициатива за свободни и демократични избори (ГИСДИ) твърдеше че разполага 8,000 наблюдатели в изборния ден, а Изборна колегия твърдеше за повече от 100 наблюдатели по места.

В същото време една новосформирана група за наблюдение, “Нов шанс”, и неправителствената организация Проект за човешки права, насочиха усилията си за наблюдение на ромските общности.

XII. ИЗБОРНИЯТ ДЕН

МОИ на ОССЕ/СДИПЧ не направи систематична оценка на действията в изборния ден, но специалистите посетиха известен брой избирателни секции по време на гласуването и преброяването. Най-общо специалистите отбелязаха професионализма и

⁹ Виж *План за действие на ОССЕ за ромите и синти*.

¹⁰ Виж Препоръка № 7 Лунд, “не трябва да има ограничение за провеждане на кампания на определен език”, публикувана в “Ръководни принципи на ОССЕ/СДИПЧ в помощ на участието на националните малцинства в изборния процес,” стр. 15.

ефективността на СИК и РИК, посетени от тях, и не забелязаха никакви сериозни процедурни проблеми по време на гласуването и преброяването.

Въвеждането на нови бюлетини за гласуване изглежда не причини нарушаване реда на гласуване. Същевременно, закъснелите инструкции относно валидността на документите за гласуване като че ли причиниха известно объркване по време на преброяването, във връзка с това, коя бюлетина е валидна в случай на някаква нередност. В няколко случая бе забелязана прекомерната активност на партийни наблюдатели в процеса, а в един случай (Черноочене, в Област Кърджали) отворено партийно агитационно бюро бе само на пет метра от входа на секцията за гласуване.

При обучението на длъжностни лица за изборите трябва да се наблегне на това, как да се определя валидността на бюлетината, в съответствие с ясни критерии.

Болшинството посетени избирателни секции бяха направили необходимото аз избиратели-инвалиди, в унисон с новите разпоредби на Закона за изборите. Много от тези избирателни секции обаче, все още не бяха напълно достъпни, тъй като входът на сградата често биваше недостъпен. На някои места общините бяха уредили транспорт за избиратели-инвалиди.

Специалистите от ОССЕ/СДИПЧ получиха сведения в изборния ден за автобуси, превозващи групи избиратели с удостоверения между избирателните райони. ЦИК информира МОИ, че са получили доклади за повече от 1,000 избиратели, закарани с автобуси до няколко избирателни района, включително Благоевград, София (24 РИК) и Силистра. В един такъв избирателен район длъжностните лица по избора обясниха, че полицията е спирала автобуси с такива избиратели, които твърдели, че личните им карти са събрани за издаване на удостоверения, и впоследствие им се казва за кого да гласуват. Въпреки че превоза с автобуси на гласоподаватели не противоречи на закона, замисленото предназначение на удостоверенията е да се улесни упражняването на избирателни права, а не прехвърлянето на гласове между избирателни райони.

Такива доклади за организирано гласуване повдигат въпроса и за възможността да се оказва натиск върху избиратели и най-общо да се подрони доверието към процеса. Липсата на подходящи предпазни мерки за предотвратяване неразрешеното дублиране на такива удостоверения вече бе изразена като опасение преди изборния ден, засилвайки безпокойството от потенциално многократно гласуване. Степента на тази загриженост е трябвало да бъде изяснена по време на националния преглед на избирателните списъци, което бе предприето от органите по гражданската регистрация.

Съобщения за етнически турци, идващи да гласуват в България на постоянните си адреси и връщащи се да гласуват и в Турция със собствените си паспорти бяха получени в мисията за оценка, но не можаха да бъдат проверени или потвърдени.

Особено тревожно бе, че изборните експерти на ОССЕ/СДИПЧ пряко наблюдаваха незаконното въздействие върху избиратели и купуване на гласове в изборния ден в няколко ромски общности. Във Видин например, наблюдатели от политическа партия говорещи ромски, бяха използвани да инструктират ромски гласоподаватели как да гласуват, в самите избирателни секции. Във Варна специалистите на ОССЕ/СДИПЧ пряко наблюдаваха ромски избиратели, придружавани от партийни активисти в изборните секции, а след това да получават храна и пликосе пред изборните бюра, след гласуването. Това потвърди ширещите се опасения, свързани с организираните опити за въздействие върху гласуването в ромските общности на България, включително купуване на гласове.

XIII. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

ОССЕ/СДИПЧ изразява своята благодарност на Министерство на външните работи, на Централната избирателна комисия и на всички власти, граждански обществени организации и отделни лица, за тяхното съдействие и сътрудничество по време на МОИ.

ОССЕ/СДИПЧ изразява готовност да сътрудничи на българските власти, политически партии и гражданското общество, за разглеждане на въпросите повдигнати в този доклад, и има желанието да предложи своята подкрепа на властите за извеждане докрай на препоръките съдържащи се в него.

АНЕКС: РЕЗУЛТАТИ

Изчисляването на резултати бе извършено от частно дружество, Информационно обслужване АД, избрано чрез търг, както е предвидено по Закона за изборите.

Електоратът в България се състои от 6,720,941 гласоподаватели, един спад от 150,000 регистрирани избиратели по време на последните парламентарни избори през 2001 г. От тях 3,747,793, или 55,76 процента от избирателите, са пуснали бюлетини, като 1,47 процента от тях са невалидни. През 2001 г. участието бе обявено на 67,03 процента при 0,58 процента невалидни гласове.

Седем политически сили преминаха 4-процентовия праг за парламентарните избори. Следните окончателни резултати бяха обявени от ЦИК и публикувани в нейната официална страница в мрежата Избори 2005 г.¹¹:

Партия/коалиция	Процент гласове	Брой мандати
Коалиция за България	33,98	82
Национално движение Симеон II	21,83	53
Движение за права и свободи	14,07	34
<i>Атака</i>	8,93	21
Обединени демократични сили	8,44	20
Демократи за силна България	7,07	17
Български народен съюз	5,70	13

¹¹ За пълните резултати виж: www.2005izbori.org.

ЗА ОССЕ/СДИЧП

Службата за демократични институции и човешки права (СДИЧП) е главната институция на ОССЕ при оказване съдействие на страните-участнички “да гарантират пълното спазване на човешките права и основните свободи, да съблюдават върховенството на закона, да поощряват принципите на демокрацията и (...) да изграждат, укрепват и защитават демократичните институции, както и да насърчават толерантността в цялото общество” (Хелзинкски документ от 1992 г.)

СДИЧП е базирана във Варшава, Полша, и бе създадена като Служба за свободни избори на Парижката среща на върха през 1990 г., а започна да действа през май 1991 г. Една година по-късно името на Службата бе променено, за да отрази разширения мандат, включващ правата на човека и демократизацията. Днес в нея работи персонал от над 100 души.

СДИЧП е водеща агенция в Европа в областта на **наблюдение на избори**. Тя координира и организира всяка година разполагането на хиляди наблюдатели, които оценяват дали изборите в региона на ОССЕ са в унисон с националните законодателства и международните стандарти. Нейната уникална методология осигурява задълбочен поглед върху всички елементи на изборния процес. Посредством проекти за помощ СДИЧП оказва помощ на страните-участнички да подобряват изборната си рамка.

Дейностите на Службата насочени към **демократизация** включват следните тематични области: върховенство на закона, гражданско общество, свобода на движението, и равенство на половете. Ежегодно СДИЧП изпълнява множество целенасочени програми за помощ, стремящи се както да улеснят, така и да подобрят съответствието на страните спрямо ангажиментите в ОССЕ, и да развият демократични структури.

СДИЧП наблюдава спазването от страните-участнички на ангажиментите по човешките измерения на ОССЕ, и оказва съдействие за подобряване защитата на **човешките права**. Също така тя организира по няколко срещи всяка година, за преглед на изпълнението на ангажиментите по човешките измерения на ОССЕ от страните-участнички.

В сферите **толерантност** и **липса на дискриминация** СДИЧП предоставя подкрепа на участващите страни при изпълнението на техните ангажименти към ОССЕ в укрепването на тяхната реакция срещу престъпления на омразата и инциденти включващи расизъм, ксенофобия, антисемитизъм и други форми на нетолерантност. Дейностите на СДИЧП свързани с толерантността и отсъствието на дискриминация, са насочени към следните области: законодателство; обучение по прилагане на закона; мониторинг; докладване и проследяване на реакции спрямо престъпления мотивирани от омраза и инциденти; както и образователни дейности за поощряване на толерантността, уважение и взаимно разбирателство.

СДИЧП предоставя съвети на участващите страни относно тяхната политика спрямо **ромите** и **синти**. Тя поощрява изграждането на капацитет и системи от връзки сред ромските и синти общности, и насърчава участието на ромски и синти представители в органите формиращи политика. Също така Службата действа като централен пункт за обмен на информация по въпросите на ромите и синти между национални и международни действащи субекти.

Всички дейности на СДИЧП се осъществяват в тясна координация и сътрудничество със страните участващи в ОССЕ, институциите и полевите екипи на ОССЕ, както и с други международни организации.

Повече информация се предлага в интернет-страницата на СДИЧП (www.osce.org/odhr).